

Du nya värld ...

Världen förändras: globalisering, tekniska och medicinska framsteg, internet, robotar, artificiell intelligens (AI), databanker, demokratisering. Om hundra år kommer läkarkåren att arbeta i en totalt annorlunda miljö än i dag och den här utvecklingen ställer många etiska krav både på samhället och på läkarkåren. Hur ska man i den nya miljön kunna garantera likvärdig och på forskning baserad vård, som beaktar patientens mänskliga rättigheter och som ser till att inte personliga data missbrukas i den forskning som allt mer idkas med en kombination av olika databanker?

Inom kirurgin har vi redan så kallade robotar som styrs av en läkare och som ger bättre precision vid många operationer. Radiologin kan visualisera hela vår kropp mer detaljerat, och i framtiden kan vissa diagnoser ställas med artificiell intelligens, vilket sparar arbetskraft. Robotar kan även hjälpa till med olika uppgifter inom hälso- och sjukvården, vilket är bra eftersom behovet av vårdpersonal globalt beräknats vara 12,9 miljoner fler år 2035 än i dag enligt WHO. Frågan är dock hur långt våra nya hjälpmedel ska vara autonoma och styrda av AI utan risk och med bibehållen vårdkvalitet. Därför är det många som anser att "Responsible Research and Innovation" (RRI) måste beaktas och experter och läkarforskare kopplas in i utvecklingsarbetet samt att etiska frågor ska behandlas redan i planeringskedet. Till exempel Kanada har tillsatt en arbetsgrupp, "Challenges ahead: Integrating Robotics, Artificial Intelligence, and 3D Printing into Canadas Health Care System",

för att utarbeta förslag till hur dessa nya hjälpmedel ska impliceras i hälso- och sjukvården.

I mars ordnades evenemanget "Etikens dagar: ansvarsfull forskning" av bland annat Forskningsetiska delegationen (TENK). Där diskuterades användningen av de otaliga data- och biobanker som alla redan finns och utnyttjas i vetenskapligt syfte. Det är omöjligt att be alla "forskningsobjekt" om medgivande till att deras data får användas i forskningssyfte, och i internationella projekt har många länder helt olika lagstiftning. Hur beaktas människovärdet och de mänskliga rättigheterna? Framtida publikationer kan även vara av helt

Bild 1. Individanpassad vård på 1800-talet. Albert Edelfelt: Johan Wilhelm Runeberg, 1902, Helsingfors universitet. Foto: Timo Huvilinna, Helsingfors universitetsmuseum.

annan art än nu, vilket ställer stora krav på forskarna, finansiärerna och dem som bedömer forskningsprojekten och publikationerna.

En demokratiseringsprocess drar genom västvärlden, det vill säga en förtroendevalds expertis väger minst lika tungt som en specialists. Politiska beslut inom hälso- och sjukvården tas av dem efter att de har "hört" någon specialist, men inte nödvändigtvis med en specialist med i beslutsfattandet. Det betyder att även i sakfrågor har var och en rätt till sin privata åsikt med samma tyngd som en specialist med åratals erfarenhet på området. Därför är det viktigt att specialister deltar i beslutsfattandet för att garantera patientens rättigheter till likvärdig och på forskning baserad vård.

Stigande medelålder och medikalisering av både personliga och samhällsliga problem förväntas bli lösta av läkarkåren och inte av samhället, vilket allt mera belastar dagens läkarkår och påverkar sjukvården samt belastar dess ekonomi. Redaktionen har bett tio kloka personer kommentera aktuella etiska problem inom hälso- och sjukvård samt medicinsk forskning utgående från sin erfarenhet och specialkompetens.

Med anledning av Finlands 100-årsjubileum anordnade Sällskapet ett symposium med temat "Profiler inom medicinen i Finland för 100 år sedan" som genast blev fullbokat. För att alla ska få ta del av de eminenta föredragen har föredragshållarna gjort korta sammanfattningar som nu även publiceras i Handlingarna.

Redaktionen tackar alla skribenter.

Christer Holmberg

Referenser

- 1) Stahl BC and Coeckelbergh M. Ethics of healthcare robotics: Towards responsible research and innovation. *Robotics and Autonomous systems* 2016;86:152–161.
- 2) Robotics in healthcare – get ready. <http://medicalfuturist.com/robotics-healthcare/>. *The medical futurist* 2018;1_10.

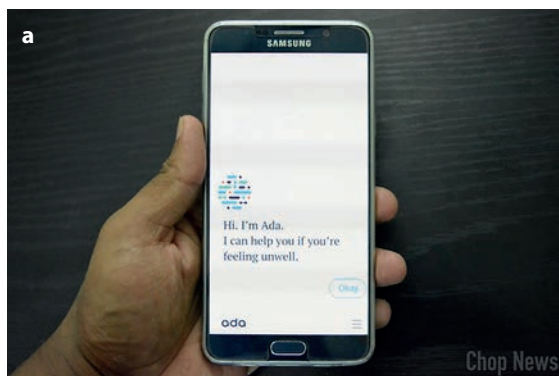

Bild 2 a och b. Individanpassad vård på 2000-talet. (Ada-application, publicerad med tillstånd av Sepia communications).